

A katolikus egyetemi oktatás kihívásai a *Gravissimum educationis* fényében

Challenges of Catholic University Education in Light of *Gravissimum educationis*

L'insegnamento universitario cattolico alla luce della *Gravissimum educationis*

Csengeri Tamás dr. jur.

PPKE Kánonjogi Doktori Iskola / PPCU Doctoral School of Canon Law

PhD-hallgató / PhD student

ORCID: 0009-0007-1466-2573

Absztrakt

A *Gravissimum educationis* című deklaráció szerint

„[a]z Egyház nagy figyelmet fordít a felsőfokú iskolákra, főleg az egyetemekre és fakultásokra. A tőle függő intézményekben természetesen arra törekszik, hogy az egyes tudományzakokat saját elveik, módszerük és az őket megillető kutatási szabadság birtokában úgy műveljék, hogy napról napra mélyebb ismeretekhez érjenek el, s korunk újabb kérdéseire és kutatásaira figyelve, és az egyháztanítók, főleg Aquinói Szent Tamás nyomdokaiban járva mélyebben átláthassák, hogy mennyire az egy igazság felé tart a hit és az értelem”.

2025-ben számos újkeletű kihívásra kell megfelelő válaszokat adnia a katolikus, egyházi egyetemeknek, így különösen a Pázmány Péter Katolikus Egyetemnek. A katolikus egyetemi oktatás mibenlétét, céljait és feladatait az Egyház ebben a körben kulcsdokumentumai pontosan meghatározzák. A *Gravissimum Educationis*, a *Fides et Ratio*, az *Ex Corde Ecclesiae* és természetesen a *Codex Iuris Canonici* örökérvényű állításai és kívánalmai az idő előrehaladásával, a változó korszelemmel és a kereszténység európai visszaszorulásával, a korábbiakban nem tapasztalt példátlan kihívásokkal szembesül, mely a meghatározottak megvalósítását egyre nehezebbé teszik.

Előadásomban a kihívások kibontásán túl, Aquinói Szent Tamás, a virágzó skolasz-

tika és Szent II. János Pál pápa filozófiai antropológiai tanításán és Krisztus misztikus testének teológiáján keresztül kívánok lehetséges válaszokat bemutatni. Ezen válaszok közül több már a valóságban is megmutatkozott és ezeknek kezdeti gyümölcseit már ízelhetjük.

Kulcsszavak: Gravissimum Educationis, katolikus felsőoktatás, kánonjog, antropológia, közösség, evangelizáció, AI

Abstract

According to the *Gravissimum educationis* declaration,

“The Church pays great attention to higher education institutions, especially universities and faculties. In the institutions dependent on it, it naturally strives to ensure that the various disciplines are cultivated according to their own principles, methods, and the freedom of research to which they are entitled, so that they may attain deeper knowledge day by day, paying attention to the new questions and research of our time, and following in the footsteps of the Church’s teachers, especially in the footsteps of St. Thomas Aquinas, to gain a deeper understanding of how faith and reason lead to the one truth.”

In 2025, Catholic and ecclesiastical universities, and in particular Pázmány Péter Catholic University, will have to provide appropriate responses to a number of new challenges. The nature, goals, and tasks of Catholic university education are precisely defined in the Church’s key documents in this area. *Gravissimum educationis*, *Fides et ratio*, *Ex corde Ecclesiae*, and, of course, the *Codex Iuris Canonici*, face unprecedented challenges with the passage of time, changing attitudes, and the decline of Christianity in Europe, which make it increasingly difficult to achieve the goals set forth.

In my presentation, beyond elaborating on these challenges, I would like to present possible answers based on the philosophical anthropological teachings of St. Thomas Aquinas, the flourishing scholasticism, and Pope John Paul II. I would also like to draw on the theology of the mystical body of Christ. The first fruits of these are already visible, and we can already taste them.

Keywords: Gravissimum educationis, Catholic higher education, canon law, anthropology, community, evangelization, AI

Abstract

Nel 2025 le università cattoliche ed ecclesiastiche, in particolare l’Università Cattolica Pázmány Péter, sono chiamate a fornire risposte adeguate a numerose nuove sfide emergenti. La natura, gli obiettivi e i compiti dell’istruzione universitaria cattolica sono chiaramente definiti nei principali documenti della Chiesa in questo ambito. Le affermazioni e le esigenze permanenti della *Gravissimum educationis*, della *Fides et ratio*, della *Ex corde Ecclesiae* e naturalmente del *Codex Iuris Canonici* si confrontano oggi, con il passare del tempo, con il mutamento dello spirito dell’epoca, con il declino del

cristianesimo in Europa e con sfide senza precedenti, che rendono sempre più difficile la loro concreta realizzazione. Nel mio intervento, oltre ad analizzare tali sfide, intendo presentare possibili risposte attraverso l'antropologia filosofica di san Tommaso d'Aquino, la fiorente scolastica e l'insegnamento antropologico e la teologia del Corpo Mistico di Cristo di san Giovanni Paolo II. Diverse di queste risposte sono già visibili nella realtà e possiamo già gustarne i primi frutti.

Parole chiave: Gravissimum Educationis, istruzione superiore cattolica, diritto canonico, antropologia, comunità, evangelizzazione, IA

1. Bevezetés

A katolikus egyetemi oktatás lényegében tér el más intézményektől. Bár azonosság tapasztalható kutatási, oktatási és tudományos jelentőségükben, valamint kulturális befolyásoló képességükben, hangsúlyos, hogy egy katolikus egyetem teológiai jelentőséggel bír, és az Egyház tanítói küldetésének kiemelkedő szereplője. A II. Vatikáni Zsinat *Gravissimum educationis* címmel a keresztény nevelésről szóló deklarációja, az *Ex corde Ecclesiae* és a *Fides et ratio* kezdetű dokumentumok irányítúként szolgálnak a katolikus felsőoktatási intézmények számára. Ebben a körben említhető még Ferenc pápa *Veritatis gaudium* apostoli konstitúciója is, mely az egyházi egyetem működésével kapcsolatban fogalmaz meg lehetőségeket és elvárásokat, mely egy speciális dimenziója a katolikus egyetemeknek. Az iránytű megmutatja, hogy mit jelent katolikus egyetemnek lenni, ezen identitást miként lehet megőrizni, és miként tölthetik be az intézmények küldetésüket a dinamikusan változó, pluralista és szekularizálódó világban, melyben a mesterséges intelligencia egyre meghatározóbb tényezőként jelenik meg.

Tanulmányomban a *Gravissimum educationis* fényében szeretném meghatározni a katolikus egyetemi oktatás mibenlétét, annak antropológiai és kánonjogi alapjait, valamint górcső alá venni jelenkori kihívásait. Ezek közül is kiemelten vizsgálom a hallgatói sokszínűség, eltömegesedés, a filozófiai és vallási ismerethiány, valamint a mesterséges intelligencia okozta nehézségeket, problémákat. Mindezek mellett megkísérlek lehetséges irányokat, válaszokat vagy elképzeléseket adni a *Gravissimum educationis* fényében, amely válaszok „Krisztus misztikus testének törzsében” az egyetemi közösségépítésben, valamint a katolikus antropológia alapjainak újrafelfedezésében realizálódhatnak.

2. A katolikus egyetemi oktatás mibenléte

A katolikus egyetem legmélyebb önazonossága nem pusztán jogi vagy szervezeti kategóriákban érthető meg, hanem teológiai és antropológiai értelemben. A *Gravissimum educationis* 10. pontja leszögezi, hogy az Egyház „nagy figyelmet fordít a felsőfokú iskolákra, főleg az egyetemekre és fakultásokra”, és a tőle függő intézményekben arra

törekszik, hogy az egyes tudományszakokat saját módszertanuk és elveik tiszteletben tartásával, ugyanakkor a kinyilatkoztatott igazság fényében műveljék. A dokumentum hangsúlyozza, hogy a tudományos kutatás szabadságát nem korlátozni, hanem támogatni kívánja, azzal a céllal, hogy „napról napra mélyebb ismeretekhez” jusson az emberi értelem, és így egyre világosabbá válják: a hit és az értelem ugyanarra az egy igazságra irányul.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a katolikus egyetemi oktatásnak a célja kettős, mely célok sosem jelenhetnek meg egymástól szeparáltan. Egyfelől célja a tudomány és kutatás magas fokú művelése a nemzetközi elvárások mentén, másfelől célként kell kitűznie az emberi személy egészének formálását, nevelését, ami növelést jelent. A személy formálása magában hordozza a lelki, közösségi, erkölcsi és intellektuális gondozást is. Olyan térré kell válnia az egyetemnek, ahol a tudományos igazságkeresés és a hit tapasztalata nem kioltja, hanem kölcsönösen megvilágítja egymást.

A *Gravissimum educationis* és a fentebb említett szentszéki dokumentumok meghatározzák, hogy a katolikus egyetem és annak oktatása nem világnézeti vákuumban létezik. Identitásának legfontosabb eleme katolicitása, az Egyház tanításának alapvető meghatározottsága, melynek világosságában szemléli a valóságot. Ez a szemlélet biztosítja a társadalmi párbeszédben betöltött szerepét és felelősségét is. Mindezt úgy kell tennie, hogy közben védi a tudomány belső szabadságát, amelynek során a tudományágaknak saját módszertanuk szerinti művelése szükséges feltétele annak, hogy a hit és értelem valódi dialógusa létrejöhessen.

3. Egyházjogi és tanítóhivatali keretek

A katolikus egyetem küldetését a tanítóhivatali dokumentumok mellett egyházjogi szabályok is körvonalazzák. A Kódex 807. kánonja szerint „*az egyháznak joga, hogy egyetemeket létesítsen és vezessen. Ezeknek hozzá kell járulniuk az emberek műveltségének magasabb szintre emeléséhez, az emberi személy teljesebb kifejlődéséhez és az egyház tanítói küldetésének betöltéséhez*” (CIC 807). Ez a rövid kánon három kulcsterületet jelöl meg:

1. az általános műveltségi szint emelését,
2. az emberi személy kibontakoztatását,
3. az egyházi tanítói küldetés támogatását.

Az *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli konstitúció – amely kifejezetten a katolikus egyetemekről szól – tovább konkretizálja ezeket a szempontokat. A dokumentum hangsúlyozza, hogy a katolikus egyetemeknek egyszerre kell őrizniük katolikus identitásukat és biztosítaniuk az akadémiai szabadságot (Ex corde 28). A szabadság nem relativizmust, hanem felelős igazságkeresést jelent, amely kész szembenézni azzal is, ha az evangéliumi értékek feszültségbe kerülnek a kor uralkodó eszméivel. Ez indokolja azt a kijelentést, hogy a katolikus egyetemnek „bátorsággal kell kimondania a közgondolkodásnak

kellemetlen igazságokat is” (Ex corde 32.). Az *Ex corde Ecclesiae* mellett különleges elsőbbséget tulajdonít annak, hogy a modern társadalom uralkodó normáit és értékeit keresztény nézőpontból vizsgálják, és kiemeli azokat az etikai és vallási elveket, amelyek az emberi életnek teljes értelmet adnak. Ezzel a dokumentum a katolikus egyetemet az „igazi katolikus antropológia” szolgálatába állítja: olyan emberképet közvetít, amely Krisztus személyén alapul, és a teremtés és megváltás dinamizmusát kívánja láthatóvá tenni az egyes tudományterületek és társadalmi gyakorlatok világában (Ex corde 33.).

4. Antropológiai alap: az ember Isten képmására teremtvé

A katolikus egyetemi oktatás középpontjában egy meghatározott antropológia áll. Aquinói Szent Tamás klasszikus megfogalmazása szerint az ember Isten képmása, aki egyszerre testi és szellemi lény (Dabóci et al., 1985, 124.), és akinek célja, hogy megismerés és szeretet által eljusson Teremtőjéhez. Ez a szemlélet alapvető következményekkel jár a nevelésre és az egyetemi képzésre nézve.

4.1. Az emberi méltóság sérthetetlensége

Az emberi személy méltósága a katolikus antropológia kiindulópontja. Nem teljesítményen, származáson vagy társadalmi státuszon alapul, hanem azon, hogy az ember Isten képmását hordozza. Mivel a katolikus egyetem hallgatói egyre sokszínűbb háttérűek (világnézetileg, kulturálisan, vallásilag), ezért különösen fontos, hogy az intézmény működésének minden területén (oktatás, tanulmányi rend, fegyelmi és szociális ügyek) tükröződjék ez a méltóságtisztelet.

Ez azt is jelenti, hogy a katolikus egyetem nem teheti meg, hogy pusztán „szolgáltatónaként” tekint magára. Ha az egyetem a személy kibontakoztatására törekszik, akkor a hallgatót nem ügyfélnek, hanem hivatásában növekedő személynek tekinti, akinek sokkal többre van szüksége, mint pusztán piacképes tudásra.

4.2. A racionális lények szerepe és felelőssége

Szent Tamás tanítása az ember kettős természetére – testi és szellemi egységére – irányítja a figyelmet. Az ember mint racionális lény képes az igazság megismerésére, a jó felismerésére és szabad döntések meghozatalára. A felsőoktatás klasszikus célja e képességek fejlesztése: a kritikus gondolkodás, az érvelés, a megkülönböztetés, a felelős ítéletalkotás gyakorlása.

A katolikus egyetem esetében ehhez társul egy specifikus feladat: az értelem útját a hit távlatában segíteni. A *Fides et ratio* (104.) kiemeli, hogy a filozófia és a teológia elválaszthatatlan párbeszédben állnak. A filozófia a természetes értelem erejével kutatja az igazságot, míg a teológia a kinyilatkoztatás fényét integrálja ebbe a keresésbe. A katolikus egyetemen a hallgatók számára ezért alapvető, hogy mindkét szemponttal

találkozzanak, még akkor is, ha nem mindannyian vallásosak: a kérdések és válaszok horizontja ily módon tágul ki.

4.3. Az ember végső célja és az egyetem célja

A katolikus antropológia szerint az ember végső célja az Istennel való bensőséges közösség, amely a boldogság teljessége. A nevelés – beleértve az egyetemi szintű képzést – ezért nem szűkülhet le a rövidtávú hasznosság dimenziójára. A diplomás pályakezdés, a munkaerőpiaci beilleszkedés természetesen fontos, de nem meríti ki az ember hivatását.

A katolikus egyetem feladata, hogy a hallgatók előtt tágasabb horizontot nyisson: a szakmai kompetenciák mellett az igazság, a jóság és a szépség iránti nyitottságot, valamint a transzcendens iránti érzéket ápolja. Ez a célkitűzés teszi szükségessé a humán, filozófiai és teológiai képzés jelenlétét akkor is, ha az intézmény profilja alapvetően természettudományos, műszaki vagy gazdasági. Mindezen célkitűzéseit egy katolikus egyetem sohasem adhatja fel.

5. Az egyetem, mint közösség: Krisztus testének „törzse”

„A test ugyan egy, de sok tagja van, a testnek ez a sok tagja azonban mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresettséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok. Mindannyiunkat egy Lélek itatott át. Mert a test nem egyetlen tagból áll, hanem sokból. Ha a láb azt mondaná is: »Nem vagyok kéz, tehát nem tartozom a testhez«, azért a testhez tartozik. Ha pedig a fül azt mondaná: »Nem vagyok szem, tehát nem tartozom a testhez«, azért a testhez tartozik. Ha a test csupa szem volna, hol maradna a hallás? Ha meg csupa hallás, hol volna a szaglás? Isten határozta meg minden egyes tag feladatát a testben, tetszése szerint. Ha valamennyi egy tag volna, hol volna a test? Így azonban sok a tag, de a test csak egy.” (1Kor 12, 12-20)

A katolikus egyetem esetében jóval többről beszélhetünk, mint a világ egy tudásközpontjáról. Közösséggént is funkcionál: az egyetemi polgárok közössége, hálózata. Az Egyház és Krisztus testének tagja. Számomra kifejező a „törzs” megnevezés. Összeköti a felsőtestet az alsóval. A mozgás egyik legfontosabb szerve. Biztosítja a rugalmas mozgást, irányváltást, és egyben tartó feladata is van. Nagy kiterjedésű és mobilizáló. A helyes tartás legfontosabb eszköze, szükséglete. A katolikus egyetem ilyen törzs lehet, mely képes megadni a megfelelő tartást polgárainak, a tudománynak, de a nemzetnek is, sőt akár egy kontinensnek is. Az intézmény szellemisége, hétköznapi kultúrája, kapcsolati dinamikája legalább annyira közvetíti a katolikus identitást, mint a hivatalos dokumentumok vagy tantervek.

A törzs, mely szó önmagában jelentések kincsestárát hordozza, utal arra is, hogy szerveződés. Közösség, melynek a hallgatók, oktatók és munkatársak Krisztusra hangoztató tekintete és ereje adják a motorját.

A közösségépítésnek több szintje van. Az első a személyes kapcsolódások dimenziója: a hallgatók egymás közötti párbeszéde, az oktatók és hallgatók közvetlen, sokszor évekig tartó szakmai és emberi kísérése. A mentorálás, a kiscsoportos szemináriumok, a közös projektek, egymásért és az egyetemért történő közös felelősségvállalás, csapatmunka. Átéltésem annak, hogy a Krisztus vezette úton mindannyian tanítványok vagyunk, az egyetemen betöltött szerepünkön függetlenül.

A második szint a közösség eseményeinek a dimenziója: a szentmisék, melyek során a valódi, éltető forrásunk, életünk középpontja, a legméltóságosabb Oltáriszentség jelenik meg, egyéb liturgikus alkalmak, lelkiprákciók és közös karitatív munka, szolgálat. Ezek azok a tevékenységek, amelyek kézzelfoghatóvá teszik az első században elterjedt szólásmondást: *„Nézzétek, hogy szeretik egymást!”* (Vanyó, 1988).

A harmadik dimenzió a közös értékek megerősítését és artikulálását szolgálja. A különböző világnézetű és kulturális háttérű hallgatók számára is világossá kell válniuk azoknak az alapvető értékeknek, amelyekre az intézmény épül: az emberi méltóság tisztelete, az igazság iránti elkötelezettség, a szolidaritás, a felelősség, a teremtettség iránti gondoskodás. A felsorolt és az Egyház tanításában megjelenő értékeknek, tanításnak meg kell jelennie az oktatásban, az egyetemi döntéshozatalban, közbeszédben, a hallgatói szervezetekben, a gólyatáborokban és mindenhol. Ez nem egyfajta tudásátadás, hanem jóval mélyebb annál. Ferenc pápa egy Nápolyban mondott konferenciabeszédében mondta: *„Hirdessétek az evangéliumot, és ha szükséges, akkor szavakkal is!”* (Ferenc pápa, 2019). Talán e mondat a legkifejezőbb mindannyiunk feladatát figyelembe véve.

Mindez pedig kizárólag akkor működhet jól, ha az egyetem polgárai kommunikálnak egymással. Elsősorban a hallgatói visszajelzések azok, melyek talajként szolgálhatnak a közösségszervezői koncepciók kialakítása során. Az intézményi önreflexió csak így töltheti be megfelelő és hasznos szerepét.

6. Mai kihívások a katolikus egyetemi oktatásban

A 21. századi katolikus egyetemnek olyan kihívásokkal néz szembe, amelyek részben az egész felsőoktatási rendszert érintik, részben azonban sajátos módon vetődnek fel a hit és tudomány találkozási pontján. Mindezek közül tanulmányomban három fő területet emelnék ki és vázolnék fel: a hallgatók létszámának és sokszínűségének növekedése; a teológiai és filozófiai, különösen antropológiai ismeretek hiánya; valamint a mesterséges intelligencia térhódítása.

6.1. Növekvő hallgatói létszám és sokszínűség

Az elmúlt évtizedekben világszerte, és Magyarországon is, jelentősen nőtt a felsőoktatásba belépők száma. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem a 2025/2026-os tanévben 3544 hallgatót vett fel köteleiibe (PPKE, 2025). A tömegesedés természetesen érték: szélesebb körű hozzáférést biztosít a tudáshoz és a társadalmi mobilitáshoz. Ugyanakkor

komoly kihívásokat is hordoz: nehezebb a személyes figyelem, az egyéni kísérés, és a katolikus felsőoktatási intézményben növekszik a nyomás, hogy az egyetem „szolgáltatóként” működjön. Ehelyett a katolikus egyetemek arra törekednek, hogy a hallgatók személyes fejlődését, kreativitását és kritikai gondolkodását támogassák, miközben az egyházi értékeket és a tudományos módszereket ötvözik. Ennek területe a kiscsoportos szemináriumi oktatás, online tananyagok fejlesztése, személyes kapcsolatok kialakítása professzorok és hallgatók között, a hallgatói szervezetek támogatása és a keresztény szakkollégiumi képzések.

A hallgatók kulturális, vallási és szociális sokszínűsége külön kihívás a katolikus egyetemek számára. Egyre nagyobb arányban találkozunk olyan fiatalokkal, akik nem katolikus háttérrel érkeznek, vagy vallásilag közömbösek, sőt esetenként szkeptikusak az Egyházzal szemben. A katolikus egyetem küldetése ebben a kontextusban nem a ki-rekesztés, hanem a befogadó tanúságtétel, amelynek során a hallgatókat arra bátorítják, hogy vállalják fel identitásukat, vallják meg Jézus Krisztust és megosszák tapasztalataikat, miközben a katolikus értékek iránt érdeklődnek és nyitottak az egyházi értékekkel való megismerkedésre, azok befogadására. Ennek érdekében a katolikus egyetemeken a találkozás és a párbeszéd színtereit kell létrehozni, ahol biztonságos közeg teszi lehetővé a szabad azonosulást a katolikus egyház tanításával.

A katolikus egyetemnek kiemelt szerepe van abban, hogy a hallgatók ezen identitásokkal való találkozását könnyítse. Ezen terek létrehozása is kiemelt kell legyen a katolikus közösség-szervezés szempontjából.

6.2. Teológiai és filozófiai ismerethiány, érdektelenség

A posztmodern, relativista légkörben gyakran tapasztalható, hogy a fiatalok számára a vallási és filozófiai kérdések nem tűnnek sürgetőnek. Nappalis hallgatók rendkívül magas száma érkezik az egyetemre minimális teológiai alapismeretekkel, a hit kérdéseit magánügynek, szubjektív preferenciának tekintve, vallásos környezetből pedig inkább gyermeki hittel. Mindez megnehezíti a katolikus értékek és gondolkodásmód átadását, hiszen hiányzik az a kulturális és fogalmi háttér, amelyre a dialógus és a magas szintű, egyetemi tudásátadás épülhetne.

Ez a hiátus azonban lehetőséget is kínál, ugyanis a katolikus egyetem feladata nem csupán a meglévő hívő közösségek „megerősítése”, hanem az első evangelizáció és reevangelizáció tereinek megteremtése. A teológiai és filozófiai kurzusoknak ezért nem elégedhetnek meg az ismeretátadással: a hallgatók egzisztenciális kérdéseire kell választ keresniük az élet értelme, a jó és rossz, a szenvedés, az igazságosság, a kapcsolatok és identitás dimenzióiban.

Ahogy korunkban egyre inkább érzékelhető a hit szerepének átalakulása – a mindennapi életvitelt alapjaiban meghatározó vallásos életből keletkezett szokások egyre kevésbé válnak meghatározóvá – a fiatalok életében, a katolikus egyetemeknek fontos szerepet kell vállalniuk az első evangelizációban és reevangelizációban. Ennek érdekében a teológiai és filozófiai kurzusoknak nemcsak az ismeretátadásra kell törekedniük, ha-

nem arra is, hogy a hallgatók életének értelmét, az emberi szenvedés és az igazságosság kérdéseit, valamint a kapcsolatok és az identitás dimenzióit mélyrehatóan feldolgozzák.

6.2.1. A katolikus egyetemek küldetése az első evangelizációban

A katolikus egyetemeknek nemcsak a hívő közösségek megerősítésére kell törekedniük, hanem az első evangelizáció terének megteremtésére is. Ennek érdekében olyan programokat és kurzusokat kell kifejleszteniük, amelyek a fiatalok életének értelmét, a hit és a tudomány kapcsolatát, valamint az emberi szenvedés és az igazságosság kérdéseit mélyrehatóan feldolgozzák. Ezzel a katolikus egyetemek hozzájárulhatnak a fiatalok hitének megújításához és az egyházi értékek iránti érdeklődés felkeltéséhez.

6.2.2. A reevangelizáció kihívásai a katolikus egyetemeken

A reevangelizáció kihívásai a katolikus egyetemeken abban rejlenek, hogy a fiatalokat újra be kell vonni az egyházi életbe, vagy az egyházi életet gyarapító hallgatókat közösségbe kell szervezni. Ennek érdekében a katolikus egyetemeknek olyan programokat kell kifejleszteniük, amelyek a fiatalok életének értelmét, a hit és a tudomány kapcsolatát, valamint az emberi szenvedés és az igazságosság kérdéseit mélyebben tárgyalják. A más városokból érkező fiatalok számára egy új közösségbe történő bekapcsolódás lehetőségét kell megteremteni. A fővárosi légkör bizonytalanságot, otthontalanságot és kötődési nehézségeket okozhat egy Budapestre költöző vagy idejének nagy részét itt töltő fiatalnak. Új, katolikus kapcsolódási lehetőségeket kell teremteni, hogy újra Krisztusba kapcsolódhasson, ezúttal az egyetemen keresztül.

6.3. A mesterséges intelligencia kihívásai

A mesterséges intelligencia (MI) fejlődése az oktatási rendszerek minden szintjét érinti. Az MI-eszközök egyszerre jelentenek lehetőséget és kockázatot: új módszertani megoldásokat kínálnak, ugyanakkor felvetik az önálló gondolkodás, a plágium, a tudás „kiszervezésének” kérdéseit. A katolikus egyetemnek ezen túlmenően teológiai és antropológiai távlatból is reflektálnia kell az MI-re.

A fő kérdés az ember helye egy olyan világban, ahol egyre több döntési folyamatban algoritmusok játszanak meghatározó szerepet. Mit jelent az emberi szabadság és felelősség az automatizált rendszerek korában? Hogyan őrizhető meg az emberi méltóság, ha az embert adatpontokra, viselkedési mintázatokra redukáló technológiák terjednek el? Milyen etikai normák szükségesek a mesterséges intelligencia fejlesztésének és alkalmazásának szabályozásához? A katolikus antropológia és társadalmi tanítás értékes forrás lehet e kérdések megválaszolásában.

A katolikus egyetemnek éppen ezért törekednie kell arra, hogy ne csupán passzív felhasználója legyen az MI-technológiáknak, hanem aktív reflektáló és alakító szereplő: az informatikai, jogi, kommunikációs, orvosi és társadalomtudományi területeken folyó kutatásokban meg kell jelennie az etikai, antropológiai és teológiai szempontoknak is.

7. Lehetséges válaszok és fejlesztési irányok

A fenti kihívásokra adott válaszok közös vonása az integrált gondolkodás: a hit és értelem, a különböző tudományterületek, valamint az elméleti és gyakorlati dimenziók szoros összekapcsolása.

7.1. Interdiszciplináris megközelítés

A katolikus egyetem egyik sajátossága, hogy nem tekinti a teológiát és filozófiát elkülönülő szigeteknek, hanem egymásból fakadó, egymásra ható tudományoknak. A teológia – mint a tudományok édesanyja – leginkább a katolikus felsőoktatásban válhat kézzelfoghatóvá. A vallási és filozófiai ismereteket be kell ágyazni a jogi, gazdaságtudományi, orvosi, pedagógiai, természettudományos és műszaki képzésekbe. Ez nem azt jelenti, hogy minden tárgyból „katekizmust” kell csinálni, hanem azt, hogy a szakmai kérdések etikai, antropológiai és társadalmi dimenziói tudatosan jelenjenek meg.

Különösen fontos ez a mesterséges intelligencia, a biotechnológia, az ökológia, a gazdasági igazságosság témáiban. Az interdiszciplináris kurzusok, kutatási projektek és műhelyek segíthetnek abban, hogy a hallgatók összefüggéseiben lássák a valóságot, és ne csupán szűken vett szakértőkké, hanem felelős értelmiségiekké váljanak.

7.2. A hallgatók sokszínűségének befogadása

A különböző kulturális és vallási háttérű hallgatók jelenléte nem akadály, hanem próbatétele és lehetősége a katolikus identitásnak. A befogadó közeg azt jelenti, hogy az intézmény egyszerre vállalja nyíltan saját katolikus jellegét és tiszteletben tartja a többi világnézetet. A párbeszéd tereinek tudatos kialakítása – kerekasztal-beszélgetések, közös szociális projektek, ökumenikus és vallásközi találkozások – segíti a kölcsönös megértést.

A „philosophari in Maria” (vagyis ’Máriában filozofálni’) hagyománya jól kifejezi, hogy a keresztény gondolkodás nem elvont rendszerekben, hanem a hit konkrét arcához kapcsolódva bontakozik ki. Az ilyen hagyományok ismertetése nemcsak a hívők, hanem a más világnézetű hallgatók számára is bemutatthatja a katolikus gondolkodás kulturális mélységét. Közösén kell gondolkodnunk az Igazságról. Így ír erről a *Fides et ratio* (6.):

„Az Egyház azon tekintélyénél fogva, mely Jézus Krisztus kinyilatkoztatásának őreként megilleti, meg akarja erősíteni, hogy az igazságról gondolkodnunk kell. [...] A filozófiának vissza kell nyernie eredeti hivatását, mert súlyos feladata, hogy az emberi gondolkodást és kultúrát alakítsa azáltal, hogy az embereket állandóan hívja az igazság keresésére.”

A közös küldetésünket akkor érthetjük még jobban, ha rátekintünk közös feladatunkra, meghívásunkra:

„Minden ember meghívás kap arra, hogy belépjen az Országba. Ez a messiási ország, melyet először Izrael fiainak hirdettek, minden nép embereinek szól. Aki be akar lépni az Országba, annak el kell fogadnia Jézus szavát. [...] Az Egyházat már a földön igazi, bár még nem tökéletes szentség ékesíti. Tagjaiban még el kell érnie a tökéletes életszentséget: »Ily sok és ennyire üdvösséges segítség birtokában a Krisztus-hívók, bármely állapotban éljenek is, az Úrtól arra kapnak meghívást, hogy ki-kí a maga útján olyan tökéletesen szent legyen, amilyen tökéletes maga az Atya.«” (KEK, 2002)

Minden ember meghívást kapott. A meghívás tehát univerzális. Universitas. Egyetemes küldetésünk, az igazság megismerése keresztény filozófiai alapokat igényel, melyet így határozhatunk meg: „A valódi bölcsesség az értelem saját érzékeny jellegének elismerésével kezdődik” (Szalay, 2020). Ezzel pedig a keresztény bölcsélet nem egy exkluzív filozófiák feletti filozófia, hanem a lét egészét megragadni képes gondolkodás, mely a valóság ontológiai struktúrájának középpontjába az isteni logoszt helyezi úgy, hogy az mindvégig a teljesség feltérképezésének szolgálatában marad. Egyszerűbben szólva, tágitja a megismerés horizontját.

7.3. A vallási alapismeretek és hitre nevelés megújítása

Minden karon különös figyelmet kell fordítani a teológiai és filozófiai kurzusokra és azok tartalmára, annak érdekében, hogy reflektáljanak a hallgatók valódi, létüket érintő, őket feszítő kérdéseikre is. Az elméleti ismeretátadást érdemes kiegészíteni esettanulmányokkal, személyes tanúságtételekkel, párbeszédre épülő szemináriumokkal, ahol a hallgatók saját kérdéseiket, kételyeiket is megfogalmazhatják.

A liturgikus és lelkipásztori élet jelenléte az egyetemen szintén fontos: szentmisék, imádság, lelkigyakorlatok, lelkivezetés, csendes terek biztosításával. Ezek a dimenziók nem helyettesítik a tudományos munkát, hanem annak háttérét adják és lehetővé teszik, hogy a hallgatók a hitet ne pusztán intellektuális kategóriaként, hanem személyes tapasztalatként ismerjék meg.

7.4. A mesterséges intelligencia etikai keretei

A katolikus egyetemnek kiemelt feladata, hogy az MI-vel kapcsolatban elősegítse az etikai reflexiót. Ez magában foglalja:

1. az emberi méltóság elsődlegességének hangsúlyozását minden technológiai döntésben;
2. a társadalmi igazságosság, a szolidaritás és a közjó szempontjainak integrálását az algoritmusok tervezésébe és alkalmazásába;
3. a felelősségteljes technológiahasználat oktatását, beleértve az adatvédelem, a manipuláció és a függőség kérdéseit.

Az MI nem pusztán technikai kérdés, hanem mélyen antropológiai és erkölcsi probléma is: érinti azt, ahogyan az ember önmagáról, szabadságáról, kapcsolatainak minő-

ségéről és jövőjéről gondolkodik. A katolikus egyetem feladata, hogy e kérdésekben segítse a hallgatókat a megkülönböztetésben.

7.5. A közösségi kapcsolatok és mentorálás erősítése

A katolikus egyetemek akkor tudják leginkább betölteni küldetésüket, ha erős közösségi hálóval rendelkeznek. Ez magában foglalja a hallgatói csoportok, lelkeségi mozgalmak, szakkollégiumok támogatását, a személyes mentorálás rendszerének kiépítését, valamint olyan struktúrák létrehozását, amelyekben a hallgatók visszajelzései valóban formálják az intézmény működését. Ebben a körben kell megemlíteni az idén alapított Nauta közösségünket, mely éppen erre az igényre próbál megfelelni. Kéthetente találkozzunk oktatókkal, hallgatókkal, munkatársainkkal, hogy együtt imádkozhassunk és beszélhessük meg a hit kérdéseit. Több ez, mint elmélkedés és ima: testvéri kapcsolatok kialakítása, személyek találkozása. Szeretnénk az eltömegesedett egyetemi kapcsolatokat családiassá tenni. Ismerni és szeretni egymást. Egy olyan közösséget létrehozni, mely mindenki számára nyitott. A Nauta nagy „hajójának” négy „csónakját” hoztuk létre, hogy mindenki megtalálja a számára legmegfelelőbb elmélyülési lehetőséget és megismerje az Egyház és Krisztus sokszínű arcát. Az Avilai Szent Teréz csoport az imádság módszereiben megmerítkezni vágyókat, a Szent Domonkos csoport a beszélgetni szeretőket, a Szent Cecília csapat a dicsőíteni vágyókat, a Szent Ágoston csoport pedig a szentségeket felvenni kívánókat tömöríti egybe.

A „Nézzétek, hogy szeretik egymást!” ősi keresztény tapasztalata ma is a legmeggyőzőbb érv lehet a katolikus egyetem mellett: ha a hallgatók és oktatók megtapasztalják, hogy az intézményben valós, támogató, felelősséget vállaló közösségek épülnek, akkor a katolikus identitás nem elvont szlogen, hanem megtapasztalható valóság lesz.

8. Befejezés

A *Gravissimum educationis*, a CIC kánonjai, az *Ex corde Ecclesiae* és a *Fides et ratio* fényében a katolikus egyetemi oktatás olyan sajátos küldetéssel rendelkezik, amely a hit és értelem egységét kívánja szolgálni a mai világ kihívásai közepette. A katolikus egyetem egyszerre tudományos műhely, a katolikus antropológia laboratóriuma, közösségépítő tér és prófétai hang a társadalomban.

A növekvő hallgatói sokszínűség, a vallási és filozófiai ismerethiány, valamint a mesterséges intelligencia térnyerése nem csupán nehézség, hanem felhívás is: a katolikus egyetemeknek kreatív, interdiszciplináris, a párbeszédre nyitott, ugyanakkor identitásukban szilárd válaszokat kell kidolgozniuk. Végző soron küldetésük az, hogy segítsék az embert abban, hogy Isten képmásaként, szabad és értelmes lényként találja meg helyét a világban, és az igazság keresésében eljusson ahhoz az egy Igazságghoz, akiben hit és értelem végleg találkozik.

Irodalomjegyzék

- A Katolikus Egyház Katekizmusa. (2002). (Szent István kézikönyvek). Szent István Társulat.
- Aquinói Szent Tamás, (2011). Summa Theologiae I II, qq. 90-10 8 & II-II, qq. 57-6 2. In Varga Cs. (2011), Aquinói Szent Tamás. A Summa Theologiae kérdései a jogról. Szent István Társulat.
- Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. (2023). Szent István Társulat.
- Dabóci M., Fila B. & Fila L. (szerk.). (1985). Horváth Sándor O. P emlékkönyv. Örök eszmék Aquinói Szent Tamásnál. Budapest, Szent István Társulat.
- Egyházi Törvénykönyv (2015). Szent István Társulat.
- János Pál, II. (1990). Ex corde Ecclesiae. Apostoli konstitúció a katolikus egyetemekről. In Diós I. (szerk.). A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. (Szent István kézikönyvek 2.) Szent István Társulat.
- János Pál, II. pápa (1998). Fides et Ratio. A hit és az értelem kapcsolatának természetéről. In Diós I. (szerk.). A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. (Szent István kézikönyvek 2.) Szent István Társulat.
- Szalay, M. (2020). Contribution to evaluate Fides et ratio – Reflections on philosophari in Maria. In A. Jani & B. M. Mezei (szerk.), Fides et ratio im Kontext: Theologische und philosophische Annäherungen. Nordhausen.
- Vanyó L. (1988). Apostoli atyák. Szent István Társulat.
- Vatikáni Zsinat, II. Gravissimum Educationis. Nyilatkozat a keresztyén nevelésről. (1965). In Diós I. (szerk.). A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. (Szent István kézikönyvek 2.) Szent István Társulat.

Online források

- PPKE. (2025). A Pázmány továbbra is az élvonalban a felvételizők körében. (utolsó letöltés: 2025. 11. 05.)
- Pope Francis (2019). Meeting on the teme „Tehology after Veritatis Gaudium in the context of the mediterranean”, promoted by the potifical theological faculty of Southern Italy – San Luigi section – of Naples. Adress of His Holiness Pope Frabcis, Naples. https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/june/documents/papa-francesco_20190621_teologia-napoli.html (utolsó letöltés: 2025. 11. 05.)